List 5. **NOVICE** Tečaj XLVII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 0 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 30. januvarija 1889.

Obseg: Preprost in po ceni vodovod. — O sajenji sadnega drevja. — Z enim vajetom voziti je napačno. — Razne reč Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Preprost in po ceni vodovod.

Pomanjkanje vode je nadloga, ki zelo muči marsikatero kmetijo, vas ali čelo občino. Kjer je kaka visočina ali grič, nahaja se skoraj vselej tudi dolina. Največkrat pa ni sredstev in potov, da bi napeljali pitne ali druge vode tja, kjer je primanjkuje. Vsak dan hodijo po njo z vrči, in je potrebujejo mnogo, dovažajo jo z živino časi od prav zelo daleč. Voda, ki je drugače zastonj, postane blago, katero moraš prav drago plačevati. Zaradi tega došla so nam uže mnogokrat vprašanja, kako napeljati vodo iz nišave v višavo. Na vsa ta vprašanja odgovarjamo z naslednjimi vrsticami.

I. Napeljavanje vode s strojem, ki ob svoji moči vzdiguje vodo. Ta stroj je raben povsod tam, kjer je kaka voda s strucem, bodi si iz kakega ribnjaka, studenca ali od kje drugje. S silo, ki se nabira s padajočo vodo, goni ta stroj vodo v katero koli visočino in daljavo. Iz tega je razvidno, da je ta vododvižni stroj kaj pripraven. Ker dela, kadar začne, neprenehoma sam ob sebi, zato je tudi najcenejša in najpreprostejša naprava, ki uzdiguje in napeljava vodo.

Na podlogi podobe 1. hočemo razjasniti, kako dela ta stroj. Od izvirka drži cev E, skozi katero se pretaka voda, ki goni stroj. A je zaklopnica, ki zapira, B je zaklopnica, ki pritiska, C je kotel z zračnim pritiskom, in G je cev, katera je neposredno zvezana pri F s kotlom, in katera vodo vzdiguje. Zapiralna zaklopnica. A odpira se od vzgor na vzdol in se zapre, kakor hitro jo voda od vzgor pritisne. Priteče li voda skozi cev E v stroj, potem zapre zapiralno zaklopnico A, nato se odpre zaklopnica B, voda pa stopi v kotel C, kjer stisne tam nahajajoči se zrak toliko bolj, kolikor hujši je strmec; od tod gre voda v vzdigovalno cev, kjer se uzdigne do one visočine, v kateri je njen izvirek. Ako se sedaj zaklopnica A odpre vsled kakega pritiska od zgoraj, potem teče voda skozi cev E in skozi stroj pri tej odprti zaklopnici ven. Skozi cev E in skozi stroj tekoča voda zapre zaklopnico A kar na mah, ker se zaklopnica vzdigne vsled vodnega pritiska. — Vsa v cevi E nahajajoča se voda pa ne more vsled lenivosti kar hipoma ustaviti se, in ker nima drugega pota, prisiljena je odpreti zaklopnico B in po nekoliko teči v kotel C, in sicer toliko časa, dokler se ne umiri in ne

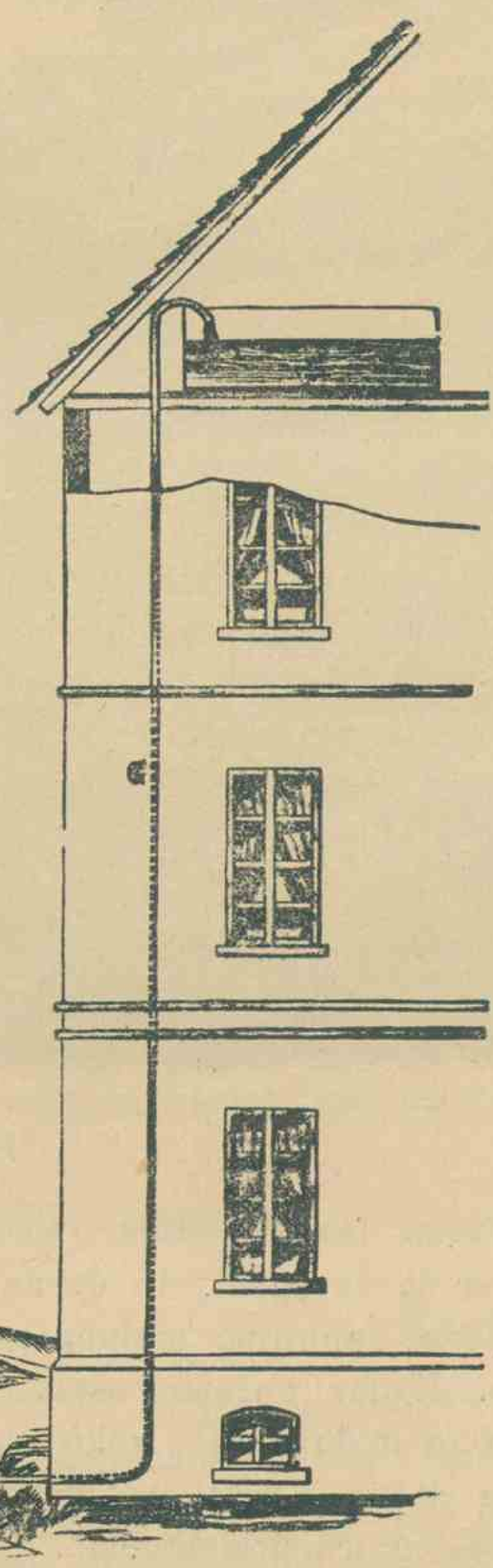

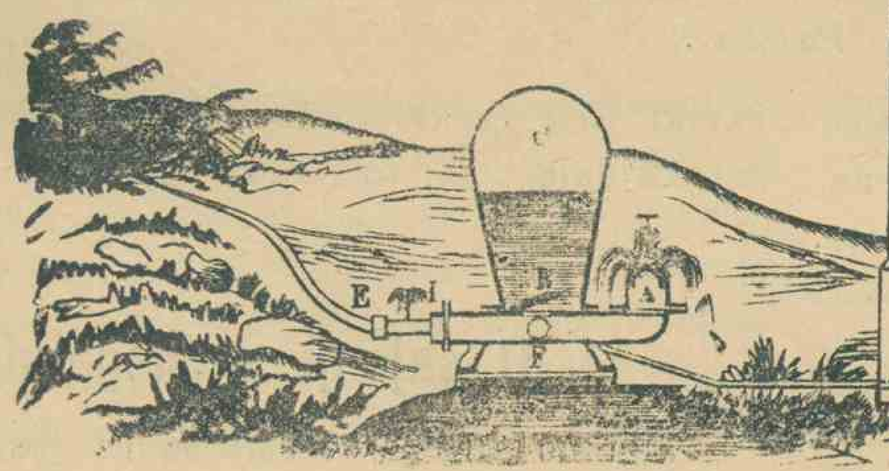

Podoba 1.

zapre zaklopnice B. Zrak v kotlu C pa pritisne vodni slop v vzdigovalni cevi G, in voda, ki priteče skozi cev E, stisne zrak še bolj, tako da stisneni zrak vzdigne vodo v vzdigovalni cevi, in sicer s tem, da porine jo iz kotla v to cev. Tako privaja stroj vodo vedno više, in slednjič jo privede tja, kjer jo hočemo imeti.

Poprej smo povedali, da se zaklopnica A zapira z vodnim pritiskom sama ob sebi brezi vsake druge sile; da mora torej stroj nepretrgano delati, mora se zapiralna zaklopnica tudi sama od sebe odpirati, začne se pa, kakor hitro voda doseže potrebno visočino v vzdigovalni cevi. To pa prihaja od tod, ker voda sili skozi zaklopnico B v kotel C, kakor hitro se zapre zaklopnica A, in vsled tega, ker se voda ustavi, nastane trenutek, ob katerem je zaklopnica B še odprta ter teče voda za hipec po cevi E nazaj. Ker teče voda nazaj, izgubi zapiralna zaklopnica nekaj pritiska ter se odpre vsled pritiska vnanjega zraka. Kadar se to zgodi, in če nekolikokrat zapreš in odpreš z roko zapiralno zaklopnico, potem dela stroj sam ob sebi. Kadar hočemo ostaviti stroj, zadostuje, ako ostavimo za malo časa z roko zapiralno zaklopnico, da se ne dviga. Delati pa zopet čne stroj, ako nekaterikrat zaklopnico pridvignemo.

Če bi delal stroj neprenehoma, zlasti ob hudem strmci, potegnila bi voda počasi ves zrak v kotlu za seboj in stroj bi moral obstati, kadar bi bil zrak do neke mere razredčen. Da se to zapreči, zato je na cevi E pri I majhna luknjica, skozi katero srka pritekajoča voda vedno nekoliko zraka ter ga dovaja v kotel.

Uspeh tega vodnega stroja zavisen je od strmca in od visočine, na katero mu je vodo vznašati. Uspeh doseza do 85%, vedno pa do 70%, t. j, od 100 litrov vode, kolikor je pribaja v stroj, gre 10 litrov sedemkrat više, nego je med strojem in izvirkom visočine. Vodo je pa moči tudi više uzdigniti, a potem je pa pride manj na kvišku. Tam, kjer je vode veliko, ne dene ta izguba nič, da je le moremo zadosti uzdigniti.

Podoba 2. kaže, kako se tak stroj uporablja, da dviga vodo za kmetijske potrebe. Ker je stroj zelo po ceni, in največ stoje le cevi, zato menimo, da smo marsikomu ustregli s popisom te v Slovencih še malo poznane priprave. Take stroje prodaja Anton Kunc v Moravski Beli cerkvi (Mährisch-Weisskirchen). Imenovana tvrdka daje o tej reči rada pojasnila.

Podoba 3.

O sajenji sadnega drevja.

Sadno drevje se sme saditi jeseni, pa tudi spomladi.

Jeseni je dobro drevje saditi po takih krajih, koder je zgodnja in suha spomlad, v gorki, lahki in suhi zemlji; tudi po brežinah, proti jugu obrnjenih, kaže

jeseni saditi. Spomladanjska saditev je pa boljša v navadni, ilovnati zemlji, posebno če je težka in mrzla.

Če pa ima gospodar drevje, katero hoče presaditi, doma ali vsaj blizu doma, sadi je lahko tudi v precej težki zemlji jeseni, ali saditi je mora tako zgodaj, da utegne še isto jesen novih korenin pognati, torej ob času, ko je zemlja še dovolj topla. Tudi morajo jame že nekoliko časa prej biti izkopane, in rahle prsti ali pa grušča treba zemlji primešati; iz kratka: kolikor mogoče, mora se zdaj vsajenemu drevesu gorko postlati. Najboljši jesenski čas je za to mesec september in pa začetek oktobra, prav za prav okoli sv. Mihela. Natančneje pa kaže nam drevo samo, kdaj je jeseni čas presaditi je, takrat namreč, kadar je nehalo čez in čez zadnje popke nastavljati. Tedaj se pa mora najprej drevesu previdno vse perje z nožem ali škarjami postriči, potem pa naj se varno tako izkoplje, da se mu korenine preveč ne poškodujejo. Čez 14 dni popadajo drevesu še ostali listni reclji.

Da bi se drevo prav s kepo presajalo, ni ravno treba; vendar je koristno, da se tista prst, katera se še sama med korenikami drži, ne odtrese od njih. Sploh naj se jeseni drevesa presajajo prav previdno, in nikoli naj se ne pozabi drevesu takoj, kadar je presadimo, priliti.

Dreves, ki so bila na divjake cepljena, ne smemo nikoli globoko saditi, ampak bolj plitvo. Nasproti pa morajo na pritlikavce cepljena drevesa (jablane na ivanjače, hruške na kutne) zmerom s cepljenim koncem v zemljo priti. Če potem, ko je drevo bilo vsajeno, nastopi suho in gorko vreme, treba je drevo vsak dan poškropiti s škropilnico. Ob hudem mrazu po zimi pa je treba rahle zemlje nasuti vsajenemu drevesu, da mu zmrzlina ne škoduje. Prihodnjo spomlad se pa ta zemlja lahko krog in krog drevesa naspe.

Nikakor pa ne smemo prepozno jeseni dreves presajati. Če po tri- do šestdnevni zmrzlini in snegu nastopi zopet toplejše vreme, vendar je treba varno presajati, ker se zemlja potem po snežnici zelo zmrazi. Če tudi se je zemlja na videz popolnoma stajala, nahaja se pod zemljo vendar še mnogo ledenih drobcev, kateri ovirajo rast koreninicam. To se večkrat pripeti, sadjarji pa mislijo na vse druge vzroke, zakaj se drevo ni prijelo, in na zadnje mora zategadelj samo nedolžno drevesce po krivici biti krivo.

Sploh se ponašajo spomladi vsajena drevesa veliko bolje mimo onih, ki so bila vsajena jeseni; vendar je srečna rast od kraja in zemlje, kjer je drevo vsajeno bilo, tako zelo odvisna, da se v obče ne more za gotovo reči, ali je spomladanjska ali jesenska saditev boljša. Če je moči jeseni tako zgodaj drevesa saditi, da se ukoreninijo po novih koreninicah, potem je to vsekakor boljše, kajti prihodnjo spomlad rastejo potem uže čvrsto v rahli in gorki zemlji.

Vsako drevo je, bodisi jeseni ali pa spomladi vsajeno, bolno, dokler ne požene novih koreninic, kajti dokler ni v zvezi s prstjo, ne more tudi od nje za rast potrebne gorkote dobivati. Zato večkrat pozebejo pozno jeseni vsajena drevesa, ker ne dobivajo potrebne toplote.

Prav dobro tekne vsajenemu drevesu, kadar je sadimo: 1. če mu korenine porežemo; 2. če mu okoli korenin naspemo mešanega gnoja (komposta); 3. če mu položimo nekoliko ovsenih ali ječmenovih zrn koreninam pod krono; 4. če mu dobro prilijemo; 5. če mu deblo do krone ovijemo s slamo, katera je brani suhim vetrovom meseca sušca.

Če nekatera prav skrbno vsajena drevesa nočejo pognati, treba jih je v drugi polovici maja meseca ali ob začetku rožnika zopet iz zemlje vzeti in jim korenine zopet porezati, postaviti drevesa za eno uro v vodo in je potem v novič saditi, dobro jim priliti in okoli njih nekoliko komposta položiti. Že čez 8 dni začno poganjati.

Z enim vajetom voziti je zelo napačno.

Navada, da imajo na enem vajetu vpreženega konja izvira iz starodavnih časov, ko ljudstvo ni še imelo pojma, kaj je za vožnjo varnejše, pa živini neškodljivo. Ali še dandanes se vidi ta napaka tudi prav pogostoma pri naših kmetih. Pri vpregi z dvema vajetoma je treba vajet le malo nategniti, pa konj brž ve, ali se mu je obrniti na desno (hot) ali na levo (bistahor).

Če pa ima voznik konja le na enem vajetu, mora ga močno sukati, da čuti na katero stran se mu je zaviti, da pogodi to, kar hoče voznik. In šele, kadar je voznik nehal ubogo živino sukati, čuti, da je po volji voznikovi na pravem poti. Veliko veliko mora tak konj trpeti, dokler naposled ne postane ves trdogobčen. In koliko nesreč se s tako vožnjo pripetava po cestah, in to posebno navzdol, ali pa če si dva taka voznika nasproti prideta, da konja ne vesta, ali se je temu na desno, onemu pa na levo obrniti. Trdogobčen konj je pa, kar vsak voznik ve, na pol manj vreden, zato si s tem gospodar pač malo prihrani, ako se pri vožnji boji stroškov za dva vajeta. Vsekakor pa mu po pravici vrhu tega še pristoji ime nerodnega vozača. Zato proč z enim vajetom, ki je pravo mučenje konj in večkrat nevarno vsemu, kar na vozi sedi ali leži!

Razne reči.

* **Divja ali mačja meta** je po „Woch. z. B. des Gartenbaues“ dobra zoper božjast. Bolniku se da vode, v koji smo meto kuhali, piti, ali pa mu držimo rastlino pod nos, da duha njen hudi duh. Tudi zoper glavobol jo priporočajo.

* **Slive ali češplje, ki so opešale** vsled velike rodnosti, lahko pomladiš in narediš zopet rodne, ako hji

jeseni močno skrajšaš ter jim rane zamažeš z zmesjo od ilovice in kravjaka.

Marelice, breskve in drugo tako drevje, ki zgodaj obzeleni ter so mu vsled tega nevarni spomladanjski mrazovi, obvaruješ, ako zaprečiš, da se prezgodaj ne vzbudi rast. To pa dosežež najprosteje tako, ako naspeš okoli drevesa na zmrzla tla snega ter ga pokriješ z listjem ali slamo, da ga ne more solnce prehitro raztopiti. Ker se zemlja, v kateri raste drevo, ne more zgreti, zatorej se tudi rast ne more oživiti.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

98.

Pri sultanu maročanskem.

Da bi jo Angležž pogovoril, ponujal jej je guinej. Tudi guinej ni sprejela, da-si je bila ubožna. Angležž je na to podkupil sodnika, in starka je zgubila tožbo. Mirno je sprejela sodbo krivičnega sodnika in šla drugam pravice iskat. Zasedla je osliča in jahala v Maroko. Ker se je bilo uže stemnilo, ostala je pred palačo cesarjevo kar zunaj pod milim nebesom. Zjutraj ob petih je uže prišel cesar, da zasliši navadne ljudi. Ker je tega dne mogel vsak pred cesarja, tedaj je tudi starka prišla brez vseh ovir pred njega in se mu vrgla pod noge.

„Kaj bi rada, mamica?“

„Vladar pravovernikov!“ odgovorila je, „dveh zob bi rada, zob Angleževih, zato ker je tudi on meni dva izbil s palico.“

„Prav imaš, mamica,“ odgovori cesar, „zoba ti gresta, tako stoji v koranu. Kje je zločinec?“

„V Mogadoru“.

„Pisati hočem guvernerju mogadorskemu, da dade zoba izbiti Angležu. Pri guvernerju tedaj ju hočeš dobiti“, potolaži dobrotljivi vladar starko, ki vsa zadovoljna odide.

Starka je čakala več mesecev v Mogadoru, ali guverner se ni zmenil zanjo, niti je dal zoba izbiti Angležu. Imela je starka tudi to pravico, da more prisostovati izbijanju zob, celo sama mu jih sme izbiti s palico, kakor je Angležž njuna izbil.

Zakaj je guverner ni poklical, o tem pač ni treba dosta ugibati. Tudi njega je podkupil Angležž, toraj je vrgel vso zadevo pod klop. Ali starka ni mirovala. Šla je sama od sebe k guvernerju ter mu očitala, da ne izvršujo povelja cesarjevega. Ker je bil guverner vsegamogočen v Mogadoru, ukazal je starko zapreti v blaznico, češ, da je ob pamet.

Sedaj se je Angležž oddehnil, menil je, da je vse pri kraju in pozabljeno. Brez vseh skrbi se toraj odpravi v Maroko po trgovinskih poslih. Šel je tudi k cesarju, kjer je imel več opravkov. Ali kako je ostrmel, ko je na ljudskem zaslišanju zadel ob starko, ki je bila med tem uskočila z blaznice, in prišla v Maroko pritožit se.

Kakor hitro je ugledala Angleža, zaupila je: „Vladar pravovernikov, tu je tisti pes kristijanski, ki je meni zoba izbil!“

To so čuli okoli stoječi Kabilci, ki so bili došli z okolnih gor na zaslišanje. Prijela jih je taka jeza ker je pes kristijanski pravovernej ženici zoba izbil, da so se s fanatiško besnostjo vsuli okoli Angleža in potegnili sablje. Malo je manjkalo, da niso mahnili tisti hip po njem in ga sesekali na drobne kosce. Sreča, da je starka na vso moč zakričala: „Vladar pravovernikov, ne dovoli jim Angleža posekati! Naj mu jaz popreje zoba izbijem, potem naj narede ž njim, kar jim drago. Ako mi ga popreje posekajo, nikdar ne pridem do svoje pravice. Pravico pa imam, da mu zoba izbijem, dokler je še živ.“

Tako je otela starka življenje Angležu. Cesar je namignil, in spremstvo je potegnilo Angleža z rok fanatiških Kabilcev. Na to je vprašal cesar Angleža, ali je res izbil zoba starki. Angležž ni odgovoril nobene, predobro je znal, kje je. Ali cesar mu je bral na obrazu da se je res pregrešil. Rekel mu je toraj: „Dajem ti na izbiranje dvoje. Ali se poberi pri tej priči z moje cesarovine in ne vračaj se mi več v Maroko, ali pa si daj zoba izbiti.“

Angležž je predobro znal, da pride na beraško palico, ako bi kopita pobral in šel. Raje si je dal zoba izbiti. In starka ju je izbila tako spretno, kakor da se je uže dalj časa pripravljala na to. Angležž je voljno potrpel bolečine. Nič več ni hodil na ulico s palico opletat.

99.

Za mizo.

Brez jedi in pijače ne prebijemo. „Ako hočeš, da ti bode svetilnica gorela in svetila, prilivaj jej olja, ako ne, bode ti ugasnila“, omenil je starodaven modrijan premožnemu prijatelju, ko uže ni imel kaj jesti. Komur je pa trebuh molik, njemu je glava dimnik. Kdor mnogo jé, skoro gotovo vse od kraja jé. Čim več jedi prihaja na mizo, tem imenitnejša je svatovščina na kmetih. Drugi pa menijo, da ona pojedina najmanj velja, ki polno mizo skled ima.

Temu ali onemu se dobro godi, ker ima dovoli jesti, slišimo dan na dan. Ali je to istina? Kdor s preveč privošči, postane tožljiv, len, bebast. Štruc zelo žre, tudi kamen pogoltne, in kakošen je ta tič! Maršalj Seckendorf je bil slabega želodca in to je potožil znanemu mnogojedcu. „Ekscelenca! škoda da nimate mojega želodca, njega ne moti nič, vse vam prežene“. „Hvala lepa,“ zavrne ga maršalj, „svinjskega želodca pa nečem.“

Zmernost pospešuje prebavljanje. Zmernega človeka ne tišči jed, glava mu je lahka, misli pa jasne. Naj se razgovarja o čisto navadnih suhoparnih rečeh, vendar te zna zabavati. Zmerni ljudje se poprimejo z veseljem vsakega posla, dolgo žive, in malokdaj obole. Zmernost tedaj bogato nagradjuje človeka.

Starodavni zdravniki grški nam zatrjujejo, da prihaja sleharna bolezen od jedi in pijače. Čim bolje prebavamo, tem finejši bivajo redilni sokovi, in tem močnejši tudi duh naš. „Ne preobkladaj si želodca, če hočeš biti vedrega duha,“ trdi Cheyne. S tipanjem je nek slepec prav dobro pogodil vsako barvo, toda edino le tedaj, kedar mu je bil želodec prazen. Dokler je Protogen slikal neko izredno sliko, malo je jedel in pil, da ni zajedel in zapil finega ukusa.

Naši dopisi.

Iz Železnikov, 24. januarja. (*Raznoterosti.*) Sinoč kmalu po 7. uri bile so poslopja tukajšnega fužinarja in posestnika, blagorodnega gosp. L. G. kakor tudi vsa dolenja stran Spod. Železnikov v neizrekljivi nevarnosti, vpepeljene biti po požaru. Pričelo je namreč goreti na hlevu imenovanega gospoda sredi sena, slame, in rezanice. Kakoršna hrana so imenovane kerme ognju, je le predobro znano, toraj je bil tudi strah in osup o toliki grozni nevarnosti nedopovedljiv. Tisočkrat bodita zahvaljena Bog in sv. Florijan! — posrečilo se je urno na pomoč prihitečim gasilcom, zadušiti ogenj še o pravem času. Ko se bil plamen razširil čez obilno nakupičene zaloge sena in slame, posegel skoz votline po katerih se kerma spušča v štalo, napolnjeno z konji in govedi, ko se bili vžgali na tikoma zraven stoječem skednju nakupičeni vozovi, ravno spodaj pa bogate zaloge zabojev in lodric, polnih kovanih žebljev, kolika ogromna škoda bi bila to za gosp. posestnika. Verh tega je pa v neposredni bližavi več tik ena poleg druzih stoječih hiš z lesenimi strehami in paži, ki bi bile vkončavnemu življu dale toliko netila, da človeku kar merzlo leti čez herbet še sedaj, ako na to nevarnost pomisli. Ta dogodek pač lahko spodbuja vse naše občane k toliko večjej in serčnejši hvaležnosti do Njegovega cesar. kraljev. Apostolskega Veličanstva, predobrotljivega Cesarja in Vladarja Franc Jožefa I., ki so nam ravno danes blagovolili poslati po sl. c. kr. okrajnem glavarstvu v Kranji 80 gl. za podporo k napravi še ene, za naš ognja-nevaren kraj tako zelo potrebne brizgalnice. Vsegamogočni Bog poverni Jim ta bogati dar tisočerno s tem, da obvaruje Njih in Njihovo visokorodno Cesarsko obitelj vseh dušnih in telesnih nevarnost in nesreč! —

Na vprašanje, kako se je ogenj zanetel v tako nevarnem kraji, pač ne moremo drugač misliti, kot tako, da je to prouzročila zopet nesrečna pipa (fajfa). Razun slamorezeca (škoporezeca) prot večeru ni bilo nikogar na hlevu, o njem pa se pripoveduje, da naprej in naprej mora imeti pipo v zobeh. Da je toraj edino le po njegovi nerodnosti in neprividni malomarnosti nastala tolika nevarnost, ni dvombe. Sodnijska preiskava bo zadevo že pojasnila. Mož bi vtegnil najti čas, premišljevati pod „klučem“ da je brez glave storjena, rada skažena“. —

Zoper zimo se ne moremo ravno od več pritožiti. Ni, kakor navadno pravimo, — „predebela“. t. j. taka, da bi ljudje in živina ne mogli iz snega, ampak za sani, za dovaževanje lesovja in oglja iz gorovja prav kakor nalašč. Tudi mraz bi bil lehko še dokaj hujši, kot je, akoravno dobro čutimo, da bo juter sv. Pavl. in je zima v cvetji. —

Kar zadene zdravje, tudi zamoremo reči: Bodi tisočkrat zahvaljen Bog! V Selški, in tudi v Soriški fari pa so se pokazale koze. Pravijo, da so jih cigani zatrosili pretečene jeseni v našo okolico. Vlačilo se jih je res kar cele trume tu okol. Marsikedo je že djal: Pač bi se vstavila ta nadloga! — A, — kako? Navadno so muzikaši plačujejo od tega davek, toraj terdijo, da so v pravici hoditi z trebuhom za kruhom, kamor se jim zljubi. Z ciganom pa pride navadno tudi ciganka z obema še truma otrok, pa jih je koj več kot dovolj. Potem se jih pa ubrani, ako moreš. Človek bi mislil, da bp terda zima in hudo pomankanje take ljudi, ki nimajo domu in strehe, zmodrilo in prignalo k delu in rodnemu življenju, pa zastonj, — cigan je in ostane cigan, nadloga sebi in drugim. L.

Iz Ljubljane. — **Pri zborovanji za Bleiweisov spomenik dne 24. t. m. je tajnik poročal sledeče:**

Slavna skupščina!

Dovolite, da Vam nekoliko znamenitejih podatkov kličem v spomin.

Dne 29. novembra l. 1881. izdihnil je prvi naš mož, naš ljubljeni in spoštovani oče, dr. Janez Bleiweis vitez Trsteniški svojo blago dušo. Dne 6. januvarja 1882 povabila so se vsa narodna društva, da izvolijo delegate v posebno skupino, in 25. februvarija t. l. sešel se je ta odbor v prvo svojo sejo ter se tako konštituiral, da je g. dr. Jarnej Zupanc izvoljen predsednikom, g. Kreč tajnikom, mesto njega pozneje Fran Ravnihar, kot zastopnika dež. poslancev izvoljena sta bila gg. Svetec in Fran Potočnik in kot zastopnika ljubljanskega meščanstva gg. M. Pakič in Horak. V drugi seji 4. marcija imenovan je bil g. Luka Robič blagajnikom in sklenilo se je po dolgem razgovoru, da se dr. Janezu Bleiweisu stavi na javnem prostoru dostojen spomenik, spominek na pokopališču, po pismeni izjavi gospe udove pokojnika, pa prevzame rodbina sama. Sklenilo se je dalje, da gg. Jerič in tajnik razpošljeta posebna vabila za pobiranje doneskov vsem dekanom in odličnim narodnjakom in se jih je res odposlalo 182. V

daljni seji dne 19. maja 1882 se je pa moralo konstatovati, da prihajajo doneski nepričakovano poredkoma in da je v prospeh tega poduzetja treba še strune nategniti. Sklenilo se je po časnikih živahne reklame delati in izvolil se je eksekutivni komite 4 gospodov (dr. Zupanec, Drenik, Robič in tajnik) ki imajo s posebnimi polami na vsa mesta, trga in vasi, koder prebivajo Slovenci, vabila razposlati v ta namen, da se imajo povsod odbori in poverjeniki nastaviti ter kolikor možno pospešiti nabiranje novcev bodisi z uplačili enkratnimi, ali v mesečnih ali letnih obrokih. Termin za te uplačila nastavil se je na 2 leti. Do tje nabralo se je 1000 gld. do 3. aprila 1883. l. 1700 gld. in do danes okolu 1900 gld.

Od omenjene zadnje seje naprej ni bilo nobenega sestanka več, ker so nabiranje doneskov ovirala razne zapreke, med ktere štejem nabiranje novcev za „Narodni dom", za družbo sv. Cirila in Metoda, za druge manje spomenike itd. poglavitna zapreka pa je iskati v posledican znamenitega razkola v narodnem taboru, ki je trajal do najnovejše dobe z večjo ali manjo strastjo in oviral uspešno zvršitev našega poduzetja. Vsled tega tudi ni kazalo po danem terminu 2 let sklicati skupščino in čakali smo do boljših časov, ter mislim vsaj dočakali jih, ker šele danes smemo reči, da so se po grozovitih žalostnih skušnjah duhovi polegli in da nam splošno pomirjenje v narodnem taboru omogoči zopet misliti na onega moža, katerega bomo vedno pogrešali, dokler bo živel narod slovenski, katerega bomo vedno slavili. Iz tega pa izvaja eksekutivni komite prošnjo do slavnega odbora, da z novo mladeniško živahnostjo dovrši svojo že žalibog predolgo zavlečeno zadačo.

Gospod blagajnik Robič poroča da
je imel dohodkov — do konca leta 1888.
z doteklimi obresti vred . . . . . 2400 gld. 97 kr.
stroškov . . . . . 65 „
in prebitka . . . . . 2400 gld. 32 kr.
Sklenilo se je konečno nabiranje nadaljevati.

Obed pri gosp. deželnemu predsedniku baron Winklerju. Včeraj popoludne ob 2. bil je pri gospodu deželnemu predsedniku baron Winklerju večji obed, k kateremu so bili vabljeni duhovni dostojanstveniki s gospod knezoškofom na čelu in pa predstojniki cesarskih in samoupravnih oblastev in pa vojaški poveljniki skupaj 32 gostov.

— **Načrt za novo gledišče** v Ljubljani, katerega sta izdelala deželni inženir Hrasky in arhitekt Walter, pretresavala je v ponedeljek popoludne mnogobrojna enketa interesentov in strokovnjakov in to razun deželnega odbora: dva zastopnika vlade, predstojnik Ziegler in Svitil, dalje: mestni župan Grasselli in inženir Duffè, kot zastopnika gledališkega društva: dr. Kesbacher in Samasa, v imenu hranilnice g. Doberlet, zastopnika gledaliških predstav: direktor Mondheim in dr. Stare, dalje stavbenski mojster Treo in pa vodja tukajšnje tobačne tovarne Rezori in pa dr. Moše. Pričela se je razprava s poročili gospoda odbornika Deschmanna in inženirja Hrasky-ja, potem pa se je vršil razgovor o predloženih peterih vprašanjih, zadevajočih v prvi vrsti stavbinski prostor, potem razdelitev in pripravnost posameznih delov gledališča, konečno pa o predloženih instalacijah za razsvitljavo, zračenje in kurjavo. Glede stavbenskega prostora priporočala se je od ene strani kot bolj pripravni prostor drevored v zvezdi, ki se je pa od druge strani tudi s tehtnimi razlogi pobijal. Glede porabe prostorov naglašalo se je, da za garderobe po načrtu ni dosti skrbljeno, tako tudi ne za postranske prostore pri odru. Glede razsvitljave predlagala se je za oder električna razsvitljava, katera bi se mogla pretikati tudi za prostore gledalcev, za druge prostore pa se predlaga plinova razsvitljava po Sumersovem načinu. O stroških stavbe načrt Hrasky-Walterjev, še ne daje podatkov, toliko pa so trdili strokovnjaki, da bi zgradba po predloženem načrtu daleč presegala v deželnem zboru proračunano svoto 190.000 gld. Toraj bode naloga deželnega odbora sedaj še najvažnejša ta, da preskrbi zanesljive podatke o stroških, katere bi prizadela nameravana zgradba novega gledališča, potem šele je moč pričeti z izdelavanjem podrobnih načrtov.

— **Potres.** Minulo nedeljo večer po $^3/_4$11 čutiti je bil v Ljubljani in okolici precej močan nad eno sekundo trajajoč potres prihajajoč z severoizhoda proti jugu. Potres spremljalo je precej močno podzemeljsko bobnenje, podobno hitro drdrajočim teškim vozovom.

— **Vreme.** Mraz ki je v Ljubljani dosegal nekaj dni že 15° R. pod ničlo, padel je v ponedeljek že nazaj na 7°, včeraj pa je skočil zopet na 14°. Po stranskih cestah, razun velike poleg Ljubljane, je dober seninec.

— **Družbi sv. Cirila in Metoda** se je namenil te dni tako hud, kakor smešen napad. 23. t. m. ima „Neue Fr. Presse" o njej iz Gradca datiran dopis to trdeč, da je protektor tej družbi oni grof Ignatiew, ki opravlja ta posel menda pri „Slovanskem blagotvoriteljnem občestvu" v Peterburgu; dalje, da so načelniki te gibične („rührig" jo zove in za to priznanje smo mu hvaležni!) družbe v redni korespondenci z načelniki „občestva" in da dobiva poljubne denarne podpore od tod ter naposled, da družba ob enem tudi živo agituje za slovansko liturgijo. Samoumevno je, da bo te dni morala donesti „Neue Fr." od vodstva izhajajoč popravek teh natolcevanj s pozivom: naj pisatelj za svoje trditve navede dokazov in oseb; sicer je stigmatizovan kot brezsramnež in brezčastnež. — Znano nam je, da taki in podobni dopisi potujejo iz Ljubljane v druga mesta in postanejo tam, primerno opiljeni in podkovani, n. pr. „Graški". Znano nam je, da se je tem dopisnikom ponudil prav te dni tehten uzrok zjeziti se nad udi odbora „družbe sv. Cirila in Metoda": ker uprav 4 njih odločujejo ta čas v najvitalnejih šolskih zadevah na najvišem mestu naše dežele in prav ti so zadnjo dobo res k temu pripomogli, da je odzvonilo nekaterim vladnim in narodnim zoprnikom v šolskih krogih med nami Slovenci menda za vselej. — Radi tega torej se natolcuje lojalnost take družbe, ki je odmenila 1. zvezek svoje knjižnice kras-

nem životopisu: „Cesar Franc Jožef Prvi“ in bode te dni razposlala svoj enako lojalni 2. zvezek: „Rudolf Habsburški, praded naše cesarske rodovine“. Radi tega torej je zabeljen dopis tudi z moderno bajko o slovanski liturgiji. Mi, če še kdo drugi, ne vemo v resnici, ne poznamo ne enega duhovnika ali neduhovnika v blizo 80tih, po vsem Slovenskem razkropljenih načelništvih te družbe, ki bi bil, kjer si že bodi, le samo zinil o slovanski liturgiji. Konečno pa bi glede tega zlobnega dopisa radi opozorili še sl. domačo vlado, naj pač prej kot mogoče razdene to njej sami ter naši deželi smrtno sovražno četico, ki od časa do časa, a vselej s fakrijoznim obrazom pošilja s Kranjskega spise domačo vlado grdeč, sovraženo jej Avstrijo sploh črneč, najbolje može našega naroda in naše ože domovine pa v blato gazeč. — Slavno vlado v Ljubljani opozarjamo s temi vrsticami danes prav posebno tudi zato, ker se očitno govori, da so ti tu označeni časniški dopisovatelji izključljivo le samo c. kr. uradniki, in brezizjemno skoraj učiteljskega poklica; z drugo besedo: po prisegi so to Taffejevi vladi najzanesljiveji organi; v resnici pa Taffejevemu imenu najzanesljiveji sovragi!

— **Častnim občanom** izvolila je občina Šmarije pod Ljubljano 10. t. m. gosp. Josip Gorup-a veleposestnika na Reki in gosp. Ivan Mahkot-a, okraj. glavarja v Ljubljani. Enako tudi občina Horjul gosp. Ivan Mahkot a.

— **Gospod Fran Miroslav Kalski** je na svitlo dal novo skladbo za glasovir „Kolo“, broj I, in jo gospodu Josipu Gorup-u veleposestniku na Reki, posvečujo. Gospoda Kalski-ja skladbo bodo z veseljem pozdravile mnoga društva, o kojim se goji jugoslovanski narodni ples „Kolo“. Dobiva se pri J. Giontiniju v Ljubljani, cena 1 gld. Tisk je R. Milicev in je, kot tudi papir, prav ličen.

— **Iz Ljubljanice** izlekli so sinoči vpokojenega geometra Černy-a, teško poškodovanega, onega kateremu je pred malo dnevi umrla soproga. Ali se je ponesrečil, ali pa nameno skušal končati življenje, sinoči ni bilo znano. Na mesto nesreče zbrala se je velika množica ljudi.

— **Papeževa odlikovanja**. Red koji je lani dne 17. julija ustanovil sv. oče Leon XIII. v spomin svoje zlate maše ter ga namenil obojega spola osebam, katere so si posebnih zaslug pridobile za praznovanje papeževega jubileja po raznih deželah, ali pa za pošiljanje umetnin na vatikansko razstavo, dobili so te dni z dotičnimi diplomi vred na Kranjskem: mil. protonotarij kanonik dr. Andr. Čebašek, preč. stolni dekan dr. pl. H. Pauker, preč. kanonik Karol Klun, blag. g. vodja Franc Povše, baronica Lazarini (ki je pa med tem umrla) in gospdč. Jerica Smrekar. Častni križec ima v sredi na eni strani doprsno podobo Leona XIII., in na drugi strani papežev grb pa okoli besede: „Pro Ecclesia et Pontifice“. Nositi je ta novi red na levih prsih na rudečem traku, kateri ima po sredi belorumene črte. Čestitamo vsem poslavljencem!

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Povodom rojstnega dneva (30.) nemškega cesarja, bil je na našem cesarskem dvoru slavnostni obed, k kateremu so bili vabljeni poleg nadvojvodov in naših dostojanstvenikov, vsi zastopniki nemškega poslanstva. Cesar napil je na zdravje nemškega cesarja. Navzoč je bil pri obedu tudi grof Taaffe in marsikdo ugiba, da se porábi ta prilika, da nemški cesar podeli njemu višje odlikovanje, da se popravi politično demonstrativno preziranje Taaffe-ja za čas navzočosti nemškega cesarja na Dunaji.

Bolj in bolj razločne okvire kaže pričakovan načrt zakona o konfesionalnih ljudskih šolah. Kot gotovo se čuje, da vlada predloži načrt zakona in to v gosposki zbornici posebno zato, da liberalci zbornice poslancev nimajo povoda, zagnati dolgo pripravljanega demonstrativnega vriša in pa, da se jim ohladi umetno razgreta domišljija, vsled katere žugajo z izstopom iz državnega zbora. Po takem ravnanji podaja se škofom, členom gosposke zbornice, zavrniti in pobiti že zdavnej znane, pa slabo utemeljene ugovore zoper versko ljudsko šolo.

Danes zboruje zbornica poslancev in pa gosposka zbornica, kakor se trdi, zato v ta namen, da ves državni zbor ob enem izreka svoje čestitanje k zaroki nadvojvodice Valerije z nadvojvodom Franc Salvatorjem.

Z veliko pozornostjo spremljajo se tukaj razprave ogerskega državnega zbora o načrtu vojnega zakona. Menenje, skoraj prepričanje, pa je splošno, da se ves zakon sprejme nespremenjen prav tako, kakor v avstrijskem državnem zboru, in ravno z velikega ropota ogerske opozicije, sklepa se, da jo v to goni obupno prepričanje, da gotovo propade. — Posvetovanja v višjih vojaških krogih velja gotovo že tudi potrebnim izvršilnim naredbam za vojni zakon, ker to že ni več skrivnost, da se ima že letošni nabor novincev vojaških, vršiti po novem zakonu.

S Trsta poroča se nam, s kolikimi zaprekami se ima tam boriti slovenska ljudska šola izrekoma ona, ki jo je ustanovila družba sv. Cirila. Tamošnji Slovenci se velikoletnih, žalostnih skušnjah ne čudijo več, da se slovenskemu življu, sedaj posebej slovenski ljudski šoli, stavijo največje zapreke od strani onih krogov, ki imajo postavno dolžnost in katerim bi prestajala patriotiška dolžnost, varovati in braniti državi zveste Slovence.

Hrvatska. — Vsled ponezvestenja županovega namestnika Kalabarja, zbral se je mestni zastop k seji, pa vladini komisar, namestnik županov, obsut je

bil s tako silnem očitanjem zanemarjene svoje dolžnosti, da se je vsled velikanske razburjenosti, seja morala zaključiti,

Nemško. — Rojstni dan cesarjev praznoval se je z večjo, kot navadno slovesnostjo. Časniki poročajo, da je cesar avstrijskemu cesarju pisal povodom podaritve novih trakov k zastavi polka, katero ima ime avstrijskega cesarja, posebno ljubeznjivo pismo, na katero mu je avstrijski cesar odgovoril s prav tako ljubeznjivimi besedami. Vse kaže, da si knez Bismark prizadeva, odpraviti nepovoljen utis, ki je nastal po prihodu nemškega cesarja na Dunaj in pa po napadih nemških časnikov na ministerskega predsednika grofa Taaffeja. Povodom svojega rojstnega dneva podelil je cesar 65 polkom nova, večinoma zgodovinska imena, pred vsem imenu vsakega dosedanjega kralja pruskega; potem imena zasluženih vojskovodij in drugih za državo zasluženih oseb in konečno tudi imena takih rodbin, katerih členi so se v zadnjih letih vojaške službe vdeležili v obilnem številu.

Francoska. — Nedeljska pomenljiva volitev v parlament je dognana in dognana v ojstro obsodbo dosedanje republikanske vlade:

Izmed 568,697 vpisanih volilcev Seinskega okraja, vdeležilo se je volitve 435 860 volilcev, od teh je glasovalo za Boulanger-ja 244,070 volilcov, za republikanskega kandidata Jaques-a, glasovalo je 162,520 volilcev, Boule prejel je 16760 glasov, ostalih 10,358 glasov pa se je razcepilo na različna druga imena.

Boulanger je toraj izvoljen in republikansko ministerstvo s Carnotom, predsednikom republike vred, tiče skoraj v nepretrganem posvetovanji, kaj je storiti sedaj, ko je Boulanger s svojo izvolitvijo v Parizu samem dosegel tako sijajno zmago zase in še bolj sijajno obsodbo sedajnega republikanskega vladanja.

Časniki poročajo, da so vladni krogi sila potrti, vender pa še ne obupani. Ministerski predsednik Floquet ponudil je predsedniku republike, Carnotu, svojo in svojih tovarišev ostavko, ako to pripomore k temu, da bi se razščičemu Boulangerizmu mogli protidelovati z večjem uspehom. — Nekateri priporočajo, da bi se sostavilo ministerstvo, v katerim bi bile zastopane vse republikanske stranke, pa videti je, da bi se tudi taka poskušnja ne obnesla, ker pri republiki bolj, kot drugod velja prislovica, da zavist in nezaupljivost kaže večjo moč, kot ideal prostosti.

Laška. — Gora „Vezuv“, katera od časa do časa bruha iz svojih votlin vročo lavo, postala je nekaj časa sem nemirna in vale se iz njenega žrela oblaki dima. Gotova so s to prikaznijo v zvezi potresi, ki se zadnji čas opazujejo na južnih deželah Evrope.

Kralj podpisal je v ponedeljek dekrete, s katerimi je bilo imenovanih petdeset novih (senatorjev) starašin med njimi admiral Pacoret di San Bon, generala Dezza in Avogadro, orientalist Ascoli, arheolog Fabretti, pravnik Ceneri, astronom Schiaparelli, zdravnika Todaro in Durante, sodnik Eleroi, zgodovinar Carutti in več nekdajnih poslancev.

Najnovejše vesti.

Budapest 29. januarja. Zbornica sprejela je v glasovanji po imenih z 267 proti 141 glasovam vojno postavo za podlago nadrobne razprave, katera se prične jutri.

Pariz 29. januarja. Ministerski predsednik Floquet, predložil je načrt zakona, po katerem se zopet vpelje skrutinij po okrožjih, v četrtek pojasnil bode splošno politiko vlade. Ta dan bode Boulanger zopet predložil razpust zbornice.

XXXX. izkaz

doneskov za spominek pokojnega dr. Janeza viteza Bleiweisa Trsteniškega.

		znesek
Gospod Terček trgovec v Ljubljani .	—	gld. 50 kr.
„ Petričič Vaso trgovec v Ljubljani	5	„ — „
s prištetem zneskom iz XXXIX. izkaza	1918	„ 39 „
skup	1923	gld. 89 kr.

V Ljubljani dne 24. januarija 1889.

Luka Robič,
blagajnik.

Telegram „Novicam“.

Z Dunaja, ob 5. uri popoludne.

Po uro trajajočih negotovih govoricah o ponesrečenji cesarjeviča Rudolfa, poroča se sedaj za gotovo, da je danes zjutraj umrl za utrpnenjem srca. Ministri na cesarski dvor pozvani.

Žitna cena

v Ljubljani 26. januarja 1889.

Hektoliter: pšenice domače 5 gold. 85 kr. — banaške 7 gold. 32 kr. — turšice 5 gold. 70 kr. — soršice 5 gold 75 kr. — rži 5 gold. 30 kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — vsa 4 gold. — kr. — ajde 4 gold. 22 kr. — ovsa 2 gold. 44 kr. — Krompir 2 gold. 50 kr. 100 kilogramov.

V Kranji 28. januarja.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. 18 kr. — Rrž 4 gold. 55 kr. — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 54 kr. — Ječmen 1 gold. 22 kr. — Ajda 4 gold. 22 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 60 kr. — Seno 2 gold. — kr. — Špeh 1 kilogr 44 kr.

Odgovorni urednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.